

HATVANI ERZSÉBET

Zárt intézet – nyílt világ

Szociodráma a javítóintézetben

RECENZÍÓ

DOI: 10.56699/MT.2023.3.9

ABSZTRAKT

A Magyar Pszichodráma Egyesület néhány tagja célként tűzte ki a szociodráma módszertani fejlesztését és implementálását a szociális szektorba. Cél volt, hogy a módszer segítse a társadalom peremére került fiatalokkal foglalkozó intézményeket a működésükben és a fiatalokat a reintegrációban. A dráma-vezetők a Budapesti Javítóintézettel együttműködve a speciális igényeknek megfelelő szociodráma-módszertant dolgoztak ki, és integrálták a büntetőjog és a gyermekvédelem határára lévő intézménybe. A *Játékok a jövőért – Szociodráma a javítóintézetben* című kötet a projekt tapasztalatait foglalja össze, bemutatva a kreativitás, a cselekvő- és alkotóképesség felélesztésén alapuló módszertan alkalmazásának hatásait egy hierarchikus, zárt rendszerben, annak lehetőségeivel és nehézségeivel együtt. Bepillantunk a javítóintézet világába, és plasztikus képet kaphatunk az ottani szociodráma-csoportok módszertanáról, amely a kötet tanúsága szerint más közösségekben is alkalmazható. A könyv hasznos lehet a szociodráma-val foglalkozó szakembereknek, illetve a szociális és gyermekvédelmi ágazatban dolgozóknak.

KULCSSZAVAK: szociodráma módszertan, javítóintézet, fiatalkorú bűnelkövetők, reintegráció

Nils Christie norvég kriminológus *A fájdalom korlátai* című írásában fejt ki, hogy a fájdalmat nem kell feltétlenül elkerülni, az nem feltétlenül negatív, a probléma, a konfliktus nem biztos, hogy rossz dolog. Hozzáteszi, van olyan meglátás, mely szerint a fájdalom nemesít, az emberek érettebbé válnak tőle, újjászületnek, bölcsőbbek lesznek, s csillapodtával nagyobb örömet éreznek. Azonban Christie álláspontja az: ha nem vagy biztos a dolgodban, akkor inkább ne okozz fájdalmat, és csak annyi fájdalmat okozz, amennyi elkerülhetetlen. Kriminológusként a megfelelő, jó büntetéssel kapcsolatban azt mondja, keresnünk kell az alternatív büntetéseket és a büntetés alternatíváit.

A deviancia nagyrészt önkifejező jellegű: ügyetlen kísérlet arra, hogy az elkövető közöljön valamit. Legyen hát a büntett egy valódi párbeszéd kiindulópontja, a büntetés pedig ne egy hasonlóképpen szerencsétlen válasz egy adag fájdalom formájában. Olyan társadalmi rendszereket kell kialakítani, melyekben lehetővé válik ez a párbeszéd (Christie, 1991).

Amikor egy bűncselekmény elkövetése után megtörténik a „megítélése”, az elkövető felelősségre vonása, fontos, hogy ezek lehetőséget teremtsenek arra, hogy az elkövető „párbeszédet” kezdjen önmagával a cselekményével kapcsolatos felelősségérzet kialakításáért, a sértettel az általa okozott károk jóvátétele érdekében, és a (re)integrációt segítő párbeszéd alakuljon ki a társadalommal, a közösséggel. Fontos, hogy a párbeszédre alkalmas társadalmi rendszerek a bűncselekményre adott válaszokhoz megfelelő intézmény- és eszközrendszerrel rendelkezzenek. Nem egyszerű a gyakran látszólag könnyűnek talált feladat, sem a benne „megítelt” főszereplőknek, sem azoknak, akik melléjük szegődnek ezen az úton, különösen nem, ha a folyamat részesei mindeközben nemcsak elkövetők, hanem jogi terminussal élve fiatalok, de inkább kamaszok, az ezen életszakaszra általában szokásos jellemzők mellett súlyosabb teherrel. Mit kezdjen velük a társadalom, a jogrendszer, a különböző intézmények, például egy javítóintézet?

A *Játékok a jövőért – Szociodráma a javítóintézetben* című kötet és az előzményének tekinthető *Tárguló realitás – A szociodráma módszere* című könyv a szerzők meghatározása szerint is mérföldkövet jelentenek a szociodráma magyarországi történetében. Mindkét kötet a PERFORMERS című szociodráma-könyvsorozatban, a L’Harmattan kiadásában jelent meg 2021-ben. Közös jellemzőjük, hogy megírásukat többéves munkafolyamat előzte meg. A Magyar Pszichodráma Egyesület 2016 és 2021 között részt vett az Erasmus+ pályázaton, a PERFORMERS projekt (Sociodrama network) két szakaszában. A projekt célja volt a szociodráma módszertani fejlesztése, európai képzésének kialakítása és biztosítása, valamint implementálása a szociális szektorba. Célja volt az is, hogy a módszer egyszerre legyen képes segíteni a társadalom peremére került fiatalokkal foglalkozó intézményeket a hatékonyabb működésben és magukat a fiatalokat a társadalomba való beilleszkedésben. A projekt résztvevői a munka során találkozhattak az egyes országok különböző társadalmi, kulturális háttéréből fakadó, eltérő szociodráma-felfogásokkal, s ezeket több területen és intézményben kipróbálták, köztük a magyarországi javítóintézetekben.

A projekt célja volt a szociodráma módszertani fejlesztése, európai képzésének kialakítása és biztosítása, valamint implementálása a szociális szektorba. Célja volt az is, hogy a módszer egyszerre legyen képes segíteni a társadalom peremére került fiatalokkal foglalkozó intézményeket a hatékonyabb működésben és magukat a fiatalokat a társadalomba való beilleszkedésben.

A projekt a második szakaszában, 2017 és 2021 között, már az első szakasz tapasztalatai alapján, azokat beépítve, a Budapesti Javítóintézettel működött együtt annak érdekében, hogy az intézmény igényeinek megfelelő szociodráma-módszer-tant dolgozzanak ki, és integrálják ebbe a sajátos, a büntetőjog és a gyermekvédelmi jog határán lévő szervezetbe. Ebből született a *Játékok a jövőért – Szociodráma a javítóintézetben* című kötet, amelyet szerzőként és szerkesztőként az egyesület tagjai közül Pados Eszter pszichopedagógus, kriminológus, pszichodráma- és szociodráma-vezető, korábban a Budapesti Javítóintézet munkatársa, Horváth Kata kulturális antropológus, pszichodráma- és szociodráma-vezető, valamint Janda Zsuzsa pszichopedagógus, kiképző gyermekpszichodráma-vezető jegyeznék. Emellett a kötetben részanyagok írójaként számos más olyan szakember megjelenik, aki jártas a pszicho- és a szociodráma módszerében, s a projektben is részt vett, így Blaskó Ágnes, Durst Móni, Fóti Orsolya, Galgóczi Krisztina és Kocsi Andrea.

Az említett munka tapasztalatait foglalja össze a könyv, bemutatva azt is, milyen hatásokkal járt a kreativitás, a motiváltság, a cselekvő- és alkotóképesség felélesztésén alapuló módszertan alkalmazása egy hierarchikus, zárt rendszerben.

A szerzők gyakorlati munkájukkal és ennek összefoglalójával kísérletet tettek arra, hogy hozzájáruljanak e sajátos intézménytípusnak, a javítóintézetnek a feladatellátásához, és saját módszertani eszközeikkel gazdagítsák a minden módon értendő párbeszéd lehetőségét. Két világ kapcsolódott össze a többéves munkafolyamatban és az annak eredményeit megőrkítő kötetben. A pszicho- és szociodrámaiban nem vagy kevésbé jártas szakemberként megismerünk egy módszert, dramatistaként pedig izgalmas gyakorlati útmutatót kaphatunk a szociodráma intézményi (nem csak javítóintézeti) adaptációjához. Mindannyian beléphetünk egy kötetnyi időre a javítóintézetek világába, amely talán még a szociális vagy gyermekvédelmi szektor sok dolgozója számára is kevésbé ismert terület.

Mi minden lehet azon tény és jogi reakció mögött, hogy tizenkét és tizennyolc év közötti fiatalok bűnelkövetővé válnak, és javítóintézetbe kerülnek letartóztatásba vagy a javítóintézeti nevelés szankció végrehajtására? A fiatalok adott helyzetben felmerülő felelőssége mellett szó lehet számos mikrokörnyezeti mulasztásról, az elmaradó vagy elégtelen társadalmi gondoskodás következményéről. Mi végre a javítóintézetek szakmai világa, tud-e az egyéni, az intézményi, a társadalmi mulasztások sorában, a bírósági döntések által adott időben egy utolsó korrekciós esélye lenni ezeknek a fiataloknak, de tágabban az őket körülvevő közösségeknek is? Nem magától értetődő azonban, hogy egy ilyen zárt intézetben, ahol a fiatalok kényszerből és nem saját döntésükből tartózkodnak, miképpen lehet eredményeket elérni, miképpen lehet változást hozni, és hogyan lehet a támogatás legjobb formáit megtalálni és alkalmazni.

A pszichodráma jól ismert és bevett módszer, Magyarországon is sokan ismerik és alkalmazzák. Míg ez alapvetően pszichoterápiás/önismereti módszer, a szociodráma sokkal inkább arra alkalmazható, hogy intézmények, csoportok, közösségek a saját mű-

ködésüket vizsgálhassák meg dramatikus módszerekkel. Nemcsak egyéni történetekkel foglalkoznak, hanem akár azzal is, hogy egy adott intézmény hogyan működhet hatékonyabban.

A javítóintézeti nevelésre ítélt és ma már a letartóztatásba helyezett fiatalokkal is foglalkozó mindenkori nevelőközösségek közel száznegyven éve, 1884 óta működnek hazánkban. A javítóintézetnek, e sajátos „kriminálpedagógiai kísérletnek” (ahogy Lőrincz József fogalmaz) vagy ennek a „Janus-arcú kultúrának” (miként Volentics Anna találó és kifejező hasonlata jellemzi), vagyis a javítóintézeti nevelés eszméjének folyamatos fejlődését a szakterület elhivatott segítők, képzett szakemberei és a megszállottak küldetéstudatával élő képviselői biztosítják (Szarka, 2022). A szakemberek közösségében mindig egyetértés volt abban, hogy az évek, évtizedek változásával, igazodva az új ismeretekhez és kihívásokhoz, megtartva a már működő jót, mindig keresni kell azokat az új módszereket, amelyek közelebb visznek a jogszabályok és szakmai minimumok által keretezett elvárások beteljesítéséhez. A javítóintézetben folyó nevelés célja nem kevesebb, mint a fiatalok társadalmi beilleszkedésének elősegítése, ennek érdekében beilleszkedési zavarainak az enyhítése, pszichés állapotának a rendezése, szakmai képzettségének a fejlesztése, az alapvető erkölcsi normák elfogadtatása. Az intézményekben olyan kompenzáló és korrigáló nevelést kell biztosítani, amely egyidejűleg törekszik a fiatalok megelőző életútja hiányainak pótlására és a bűnelkövetése háttérben rejlő hibás viszonyulási rendszer kijavítására. A fejlesztési tevékenységet meghatározza, hogy a fiatalok életútjuk során a deviáns karrier milyen szintjére jutottak el, milyen mértékű személyiségük érzelmi-akarati sérülése, milyen ártalmak hatottak a személyiségükre, milyen az őket idebocsátó, majd a kikerülés után a fogadó társadalmi környezet.

A javítóintézetek már hosszú évek, évtizedek óta hangsúlyt fektetnek arra, hogy a nevelési és oktatási programok keretein belül, illetve azokat kiegészítve különböző csoportban megvalósuló programokat is kialakítsanak. Ebbe beletartozik a fiatalok szociális készségeinek fejlesztése, intenzív része a társas kapcsolatok, a közösségi aktivitás erősítése, a különböző kognitív-behaviorista programok, a humántólke növelésére irányuló beavatkozások. Azok a programok számíthatnak nagyobb sikerre, amelyek komplex módon, egyidejűleg több kockázati tényezőt megcélözva kívánnak eredményt elérni. Elmondható, hogy a kedvezőtlen környezeti tényezők, a gyakran nem biztonságos és hiányos családi kötelék negatív énképet, szorongásra való hajlamot, akár impulzivitást, kontrollálatlan viselkedést, a késleltetés képességének hiányát eredményezheti, ami mind hajlamosít magatartási problémák kialakulására, bűncselekmény elkövetésére, és közvetlen vagy közvetett módon akár egyidejűleg áldozati szerephez is vezethet.

Összességében elmondhatjuk, hogy a javítóintézetben zajló programok célja az, hogy a fiatalok olyan tapasztalatokra, ismeretekre tegyenek szert ezek által, amelyeket eredményesen tudnak használni konfliktus- és problémahelyzetekben. Azoknak az értékeknek és tulajdonságoknak az energiáit, amelyeket eddig normaszegő cselekvésekben mutattak meg, konstruktív viselkedési struktúrába legyenek képesek áthelyezni.

Ismerjék fel erősségeiket, képességeiket, lehetőségeiket, amelyekre építve pozitív célokat tudnak meghatározni. Így lehetőségük nyílik megtapasztalni felelős döntéseik jó irányú következményeit, az e helyzetekben megjelenő érzelmeket és a cselekedeteiket irányító értékeket.

A kötet szerint „...be kell vonni a fiatalokat saját életük formálásába”; „a drámában és minden kreatív módszerben közösen dolgozunk az élet formálásán, újraformálásán”. A könyv előszavaiban szaktekintélyek erősítik meg az olvasóban, hogy érdemes kézbe vennünk a kötetet: Kerezi Klára kriminológus, az MTA doktora, a 2022-ben elhunyt Szarka Attila pszichopedagógus, szupervizor, az Aszódi Javítóintézet egykori igazgatója, gyermekvédelmi vezető, a javítóintézeti nevelés egyik legelismertebb szakembere, Gelb Beáta pedagógus, pszichológus, korábban a Budapesti Javítóintézet oktatási szakmai vezetője, valamint Teszár Judit nemzetközi pszichodráma- és szociodráma-kiképző és szupervizor.

Ahogy Kerezi Klára írja: „Nem kétséges, hogy a hangsúly az újraformáláson van, azoknak a gondolkodási kereteknek a kitágításán és azoknak a megoldóképleteknek az elsajátításán, amelyekkel a javítóintézeti fiatalok képesek megszakítani életük repetitív ismétlődéseit” (Pados et al., 2021: 7).

Teszár Judit szerint „a szociodramában a fiatalot nem önmagában látjuk, hanem a környezeti hálójában, a számára meghatározó fontos emberekkel körülvéve, akik hatnak rá és befolyásolják, jól vagy rosszul. Legyen az intézeti, baráti vagy családi hálózat. Ezek mind-mind rendszerek. A különböző rendszerek másképp hatnak a fiatalra. Ezek között nem egyszerű a navigálás. A szociodramában felállítjuk a fiatalot körülvéve világokat, és eljátszhatjuk, megnézhetjük, sőt átrendezhetjük olyanná, amilyen lehetne, így ő a potenciális lehetőségeket ki tudja próbálni a színpadon, s ezek az új élmények integrálódnak a személyiségébe. Az agy nem tesz különbséget az eljátszott valóság és a valóság között. Igazi belső élménnyé és tapasztalássá válnak a megélték” (Pados et al., 2021: 19).

A projektben 2017 és 2021 között tizennyel különböző szociodráma-csoportfolyamat és önálló szociodráma-esemény valósult meg a javítóintézeti munkához kapcsolódóan. Működtek csoportok a növendékek, a munkatársak (nevelők, oktatók) és külön a vezetők számára, majd később létrejött a munkatársak és a növendékek közös csoportja, ez már a pandémia időszaka miatt előre nem tervezetten online formában. A pedagógus munkatársakat bevonó belső módszertani képzési folyamat is része lett a programnak.

A projekt keretében a szociodráma-vezetők Stockholmban, az intézményi dolgozókkal együtt tréningen vettek részt. 2020-ban módszertani konferenciára is sor került. (A szociodráma-csoportokat és -eseményeket összefoglaló táblázat a kötet végén található.)

A szerzők bevezetője ismerteti, hogy mi a szociodráma, hogyan működik a Budapesti Javítóintézet, továbbá a szerzők rendkívül plastikus eszközt választva mutatják be a két „színtér kapcsolódását”. „Az öt év során megvalósult folyamatok különböző módokon épültek egymásra, kapcsolódtak egymáshoz. A javítóintézetben a szociodráma által létrejött tereket/csoportokat szociogramon ábrázoltuk. A szociogram olyan térkép, amely

egy adott szociális tér viszonyait jeleníti meg vizuálisan. Szándékaink szerint ez az ábra átfogó képet nyújt azokról a szociodramatikus terekről, amelyek az elmúlt öt év során különböző időpillanatokban az intézményben létrejöttek” (Pados et al., 2021: 29). Mindez megalapozza a gyakorlati munkára való rálátásunkat is.

A *javítóintézeti csoportok hangjai* című fejezetben a szerzők a különböző csoportok munkájával kapcsolatban fogalmaztak meg kérdéseket és válaszokat, egy szakmai „belső” interjú formájában saját felvételeikre válaszolva segítenek az olvasónak a témában való elmélyülésben.

Kilenc csoportfolyamatba tekinthet be így az olvasó. Ezek nem egyszerűen csoportvezetői értelmezések, hanem a szerzők a résztvevők megéléseit is próbálták összegyűjteni és rekonstruálni a csoporttal kapcsolatban, és ezeket integrálni a leírásokba.

A fejezet többek között a különböző résztvevői körű csoporttípusok vonatkozásában bemutatja az önálló csoportok alakulását, a dramatisták célkitűzéseit, a csoporttagok várakozásait, a folyamatok egymásra hatását. Nyíltan kommunikálnak a szerzők arról, hogy milyen bonyolult volt egy-egy csoport előkészítése, hogyan lehetett megszervezni a munkát a tematika kialakításától a játékok megválasztásán keresztül a legaprólékosabb kérdésekig. Az olvasó választ kaphat azokra a kérdésekre, amelyeket ő is bizonyosan feltett volna: Mitől függött, hogy egy-egy csoport mennyire tudott hatékonyan működni, hogy valóban fejlődni tudtak-e a csoporttagok? Mi jelentette a legfőbb kihívást a csoportvezetők számára? Mit nem tudtak elérni ezek a csoportok? Mi okozott kudarcot?

A szerzők nem kerülik azokat a válaszokat sem, hogy egy ilyen speciális intézményben (de az egymásra utaltak bármely közösségében) hogyan lehet jól működtetni, adaptálni terápiás, illetve terápiás jellegű csoportokat.

A javítóintézeti zártság, az intézményi jelleg miatt a különböző módszerek alkalmazásánál, különösen a bevezetésüknél mindig jelentkezik annak félelme, hogy miként tud mindez belépni akár a fiatalok, akár a velük dolgozók mindennapi életébe, kommunikációs terébe, megmutatott és eltitkolt érzelmeikbe. Okoz-e túl erős feszültséget, illetve a csoportok hatásait, a rendkívül intenzív interakciókat hogyan lehet a találkozások végével lezárni vagy éppen továbbvinni.

A szerzők a következő fejezetben a *javítóintézeti szociodráma-csoportok módszertanát* ismertetik, amelyet az ötéves munka során dolgoztak ki, és maguk is a fejlesztés egyik legfontosabb eredményének tekintik. Felvázolják az intézményi kereteket, sajátosságokat, amelyek miatt a pszichodráma helyett a szociodramát és a gyerekpszichodramát tartották megfelelőnek a javítóintézeti munkához. A folyamatok leírása szerint a javítóintézeti fiatalokkal többféle pszichodráma-alapú módszert kombinálnak: az úgynevezett gyerekdrama-kamaszdramát és a szociodramát, amelynek van terápiás/önismereti hozadéka is, de a fókusz mindig azon van, hogy a résztvevő jobban megértse az őt körülvevő világot. Adott esetben azt az intézményt, ahol éppen van, valamint azt, hogy minek a következménye, hogy ebbe a helyzetbe került, milyen erőforrásai vannak, és hogyan

hasznosíthatja őket, ha kikerül az intézetből. Ezek a szerepjátékok arra is jók, hogy mint a pszichodramában, eljátsszák az alapkapcsolataikat – de a dráma itt elsősorban a társadalmi szerepek vizsgálatát teszi lehetővé. Olyan helyzetben, ahol a résztvevők ismerik egymást – mint egy javítóintézetben, ahol egész nap együtt vannak –, általában nehezen lehet hagyományos önismereti csoportfolyamatot végigvinni, mert a résztvevők nagyon kiszolgáltatottá válhatnak egymás számára. Ebben az esetben sokkal alkalmasabb és hatékonyabb a közös helyzetükkel és az aktuális kérdéseikkel foglalkozni.

A szerzők kiemelik, hogy a szociodráma azon célját tűzték ki maguk elé, hogy a növendékek a javítóintézetben megélik az együttműködést, értékes és cselekvőképes tagnak érezzék magukat, és a szociodramatikus folyamat szakaszain átmenve alkotóképes közösséggé váljanak. Megtapasztalhatják, hogy bízhatnak egymásban és a felnőttekben, felismerhetik eddigi életük, rossz beidegződéseik csapdáit és az erőforrásokat, amelyek segíthetnek kitörni a korábbi mintázatokból. A szerzők az általuk a projekt során kiala-

A szerzők kiemelik, hogy a szociodráma azon célját tűzték ki maguk elé, hogy a növendékek a javítóintézetben megélik az együttműködést, értékes és cselekvőképes tagnak érezzék magukat, és a szociodramatikus folyamat szakaszain átmenve alkotóképes közösséggé váljanak. Megtapasztalhatják, hogy bízhatnak egymásban és a felnőttekben, felismerhetik eddigi életük, rossz beidegződéseik csapdáit és az erőforrásokat, amelyek segíthetnek kitörni a korábbi mintázatokból.

kított úgynevezett *Performers-modell* szerinti folyamatot is részletesen bemutatják, az egyes alkalmazásnál a csoportvezetői attitűdök, a vezetői technikák, a tanulságok és a továbblépés feltérképezésének ismertetésével.

E módszertani fejezet a dráma intézményi specifikumain túl azt is bemutatja, hogy miképp érdemes felépíteni egy folyamatot a növendék-, illetve növendék-pedagógus-csoportokban.

E koncepció túlmutat a zárt intézeti használaton, és a csoportdinamikára, a csoportfolyamatokra, illetve a szociodramára vonatkozó általános belátásokat is megfogalmaz.

A módszertant követően a hatásokkal foglalkozik a könyv – a javítóintézeti együttműködés hatásairól szóló fejezetben –, mégpedig oly módon, hogy a fejlesztésben érintett szereplők önálló írásokban, az általuk látott, tapasztalt, megélt munkafolyamatra reflektálva fogalmazzák meg a számukra legjelentősebb hatásokat. A szociodramatisták szorosan együttműködtek az intézeti pedagógusokkal, hogy a szociodráma beépüljön az intézmény

programjába, és módszereit az ott dolgozók alkalmazzák munkájuk során. A fejezetben saját megéléseiket bemutatva szólnak meg az intézményi szakemberek, így Juhász Péter Pál, a Budapesti Javítóintézet igazgatója és munkatársai: Lovász Katalin, Kiss Magdolna, Csányi Judit, Páger Pál Attila, akik az intézmény szakmai területeinek képviselői voltak a programban. Elmondják, miképp hatottak a szociodráma-csoportok a munkájukra,

a növendékekkel és egymással való kapcsolatukra, illetve az intézet mindennapjaira, működésére. Gondolataikkal és aktív részvételükkel a projektben jelentős szerepet töltek be a munkafolyamatokban és a kötet létrejöttében.

A reflexiókat olvasva jól érződik a különböző szakmai szemszögekből, hogy egy egyébként más módszereket és számos nevelési, fejlesztési eljárást alkalmazó intézményben is milyen nehéz egy új szemlélet, új kérdéseket és alternatívákat felvető eszköz elfogadása, implementálása.

Mindenki egyetért abban, hogy a legfontosabb kérdés és feladat az, hogy az intézmény hogyan tudná hatékonyabban segíteni az oda bekerült fiatalokat, hogy szabadulásuk (elbocsátásuk) után minél jobb esélyekkel álljanak majd helyt az őket fogadó társadalomban. A módszert behozó szakemberek, a kötet szerzői pontosan látták: ahhoz, hogy ez jól működhessen, nemcsak a fiatalokkal kell dolgozniuk, hanem a módszer különböző változatait alkalmazva az intézményi munkatársakkal és vezetőkkel is. A fejezet attól is izgalmas, hogy nem fedi el azokat a kérdéseket, amelyek az intézményi dolgozóknak a projekt kezdetén bizonytalanságot, félelmet vagy akár ellenérzést okoztak, majd példákat hoz arra, hogyan lehet kapcsolódni, felfrissülni, új perspektívát látni.

Nem könnyű ez. Minden új módszer intézményi bevezetésénél érzékelhető annak nehézsége, hogy milyen részletességgel kell végiggondolni, hogyan lehet megágyazni a folyamatnak, és hogyan lehet úgy végigvinni, hogy a jövője is érzékelhető legyen.

A szakirodalom által is megnevezett implementációs gödör azt jelenti, hogy a különböző fejlesztési beavatkozások hatása csak egy bizonyos idő után mutatható ki, az eredményesség először nem biztos, hogy egyenletes vagy számottevő, az addig bevett működésformák megváltoznak, s ehhez hozzá kell szokniuk a szereplőknek. Gyakran tapasztalható az is, hogy a támogatási struktúra kifutása után könnyen visszarendeződnek az eredeti viszonyok. Emiatt különös jelentősége van annak, hogy a munkatársak bevonásával a programba lehetővé válhat az elköteleződés támogatása, a képzési csoport segíthet a hosszú távú beépülésben.

Végül a kötet összefoglalja az ötéves munka eredményeit és dilemmáit, majd a javító-intézeti szociodráma-fejlesztésben részt vevő tizenhét szakember bemutatkozásával és az intézeti szociodráma-tapasztalatokról szóló beszámolójával zárul a könyv.

Fontos megjegyezni, hogy a mű online elérhető változatához kapcsolódóan kapnak nyilvánosságot a növendékek munkái, így az általuk készített alkotások (kisfilmek, képregény).

A könyvet a szerzők olyan szakmai anyagnak szánják, amely kiáltvány és inspiráció is lehet együttműködő szakmai közösségek kialakításához. Meghívás a fiatalok támogatásáról szóló közös gondolkodásra, cselekvésre, munkára a szociális szektorban, a gyermekvédelemben dolgozó tanárok, szociálpedagógusok, gyógypedagógusok, fejlesztőpedagógusok, nevelők, mentálhigiénés szakemberek, a gyerekekkel/fiatalokkal egyéni vagy csoportos munkában dolgozók, e rendszerek vezetői és munkatársai, drámával vagy egyéb csoportmódszerekkel dolgozó belső és külső kollégák számára.

Ahhoz, hogy a megkezdett folyamatok ne záruljanak le, az eredmények tartóssá váljanak, a változás megtartható legyen, e szakemberek, az intézmények és az intézmények fenntartói egyaránt kelljenek.

Minden fiatal, gyerek saját történetének a főhőse szeretne lenni, és mindennapi cselekvéseik mögött ott van egy idealizált énkép arról, hogy hova is akarnak eljutni életük folyamán.

A javítóintézetben lévő fiatalok határhelyzeti állapotban vannak: sok teherrel megterheltek múlttal, a semmi biztosat nem ígérő jövő felé tartva, egy köztes állapotban keresik azokat a kapaszkodókat, amelyek segítséget jelenthetnek, hogy kiléphessenek abba a világba, amely – remélik (vagy sem) – várja őket, hogy a társadalom által preferált közösségek tagjai lehessenek. A kötetben bemutatott lehetőség, mind a speciálisan kialakított és adaptált módszer, mind az intézmény oldaláról kapaszkodó lehet. A zárt intézményeknek kell a „külső” világ, a saját szakemberek mindennapi munkája mellett a „behozott” új módszerek, az ezeket képviselő külső szakértők. A fiataloknak kell a sokrétű, sokszínű tudás és a tapasztalat, hogy hogyan tovább a kilépés után. A társadalomnak kell az érdekenyítés, hogy lássa, miként tud befogadó közösséggé válni.

Olvasói kalandozásunk végén már csak azt kell eldöntönnünk, hogy a kötet Kovai Fruzsina tervezte borítóján látható téglafallal keretezett ablakon éppen kinézhattunk vagy inkább bepillanthattunk, de talán mindkettőre sor került.

*Pados Eszter – Horváth Kata – Janda Zsuzsa:
Játékok a jövőért – Szociodráma a javítóintézetben,
Budapest, L'Harmattan, 2021*

Felhasznált irodalom

BLASKÓ ÁGNES – DURST MÓNI – FÓTI ORSOLYA – GALGÓCZI KRISZTINA – HORVÁTH KATA – KOCSI ANDREA – PADOS ESZTER (2021): *Tárguló realitás – A szociodráma módszere*, Budapest, L'Harmattan.

CHRISTIE, NILS (1991): *A fájdalom korlátai*, Budapest, Európa.

PADOS ESZTER – HORVÁTH KATA – JANDA ZSUZSA (2021): *Játékok a jövőért – Szociodráma a javítóintézetben*, Budapest, L'Harmattan.

SOCIODRAMA NETWORK: www.sociodramanetwork.com (letöltve: 2023. 07. 19.).

SZARKA ATTILA (2020): *Átváltozások – Ferenczi György-émlékkötet*, Budapest, Szociálpolitikai Tükör.

Closed institute – Open world

Sociodrama in a reformatory

ABSTRACT

A group of professionals from the Hungarian Psychodrama Association has set the goal of developing the sociodrama methodology and implementing it in the social sector. The aim for the method was to help institutions deal with marginalized youth, operate more efficiently and to help young people themselves integrate into society. The drama leaders in collaboration with the Budapest Institute of Reformatory developed a sociodrama methodology, adapted to the special needs of the institution and integrated it into this specific institution, which is on the borderline between criminal law and child protection law. The book "Games for the Future – Sociodrama in a Correctional Institution", which summarizes the experience of this work, and shows the effects of applying the methodology, which is based on the revival of creativity, agency, and creativity in a hierarchical, closed system, with all its opportunities and difficulties.

It gives a glimpse into the world of the reformatory and a plastic picture of the methodology of sociodrama groups in reformatory institutions, which can be applied in other communities, as the book shows. The book could be of interest to all professionals working in the field of sociodrama, and anyone, who works in the social and child protection sectors.

KEYWORDS: methodology of sociodrama, correctional institutions, juvenile offenders, reintegration

HATVANI ERZSÉBET | Bölcsész, tanár, jogász, a Rákospalotai Javítóintézet és Központi Speciális Gyermekotthon igazgatóhelyettese, az ELTE ÁJK Kriminológia MA óraadó tanára. Szakmai területei: gyermekvédelem, mediáció, fiatalkorúak büntetőjoga, közösségi bűntetése, áldozatsegítés, emberkereskedelem.